

İdeal Öğretmen ve Öğrenci Özellikleri: Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri *

Ideal Teacher and the Ideal Student Characteristics: Teachers' and Students' Opinions

Tuğba İCME¹ & Uğur BÜYÜK²

Makale Bilgisi/Article Information

Geliş/ Received: 11.05.2023
Kabul/ Accepted: 13.10.2023
Yayın/ Published: 31.12.2023

Araştırma makalesi/Research article

DOI: 10.47155/mamusbbd.1294622

Kaynakça Bilgisi/ Citation Information

İcme, T., & Büyük, U. (2023). İdeal öğretmen ve öğrenci özellikleri: Öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Maarif Mektepleri Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6(2), 16-33.
<https://doi.org/10.47155/mamusbbd.1294622>

İcme, T., & Büyük, U. (2023). Ideal teacher and the ideal student characteristics: Teachers' and students' opinions. *Maarif Mektepleri International Journal of Social and Humanistic Sciences*, 6(2), 16-33.
<https://doi.org/10.47155/mamusbbd.1294622>

Öz

Bu çalışma, fen bilimleri öğretmenleri ile ortaokul öğrencileri arasındaki ideallik algılarını tespit etmeyi hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda, ortaokul kademesinde eğitim gören öğrencilerin ideal öğretmen özellikleri ve fen bilimleri öğretmenlerinin ideal öğrenci özellikleri hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemi desenlerinden, olgu bilim deseni ile yürütülmüştür. Çalışmanın katılımcıları, 5.,6.,7. ve 8. sınıftan 10 öğrenci ve bu öğrencilerin öğretmeni olan 6 fen bilimleri öğretmeninden oluşan 16 kişilik bir gruptur. Veriler, katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmış ve içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Veriler, ideal öğrenci ve ideal öğretmen olmak üzere iki tema altında toplanmış ve bulgular elde edilmiştir. İdeal öğrenci temasında akademik özellikler, iletişim becerileri ve kişisel özellikler olmak üzere üç kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilerde fen bilimleri öğretmenleri, sorumluluklarını bilen, araştıran, sorgulayan, kitap okuyan, çevreye duyarlı, doğayı ve hayvanları seven, toplumsal dinamikler ile uyum içerisinde öğrencileri ideal olarak tanımlamışlardır. İdeal öğretmen teması demokratik davranışları, iletişim yönetimi, kişilik özellikleri ve mesleki becerileri şeklinde belirlenen dört kategoride açıklanmıştır. Öğrenciler, öğretmeni yalnızca öğretici olarak değil bir birey olarak karakterini ve bu karakterini sınıf ortamına nasıl yansıttığına ilişkin durumları değerlendirmişlerdir. Öğrenciler disiplinli, anlayışlı, öğrencilerine değer veren, iyi ders anlatan, eşit ve adil bir tutuma sahip öğretmenleri ideal olarak tanımlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Nitel Araştırma, İdeal Öğretmen, İdeal Öğrenci, Öğretmen Görüşleri, Öğrenci Görüşleri

* Bu çalışma, birinci yazar tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinin bir bölümünden elde edilmiştir.

¹ Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Fen Bilimleri Eğitimi Bilim Dalı

 tugbaicme@gmail.com

 0000-0003-0296-296X

² Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Prof. Dr.

 buyuk@erciyes.edu.tr

 0000-0002-6830-8349

Abstract

This study aims to decipher the perceptions of ideality between science teachers and secondary school students. In line with this purpose, the ideal teacher characteristics of students studying at the secondary school level and the opinions of science teachers about ideal student characteristics were examined. The study was conducted with the phenomenology design, one of the qualitative research designs. The participants of the study are a group of 16 people consisting of 10 students from the 5th, 6th, 7th and 8th grades and 6 science teachers who are the teachers of these students. The data were collected through semi-structured interviews and analyzed using content analysis. The data were collected under two themes: ideal student and ideal teacher, the findings were obtained. Three categories were identified under the ideal student theme: academic characteristics, communication skills and personal characteristics. Science teachers described ideal students as those who are responsible, inquisitive, well-read, environmentally conscious, and socially engaged. The ideal teacher theme was explained using four categories: democratic behavior, communication management, personality traits and professional skills. The students evaluated teachers not only based on their teaching abilities, but also on their personal qualities and how they demonstrated these qualities in the classroom. Students have described teachers who are disciplined, understanding, value their students, deliver lessons effectively, and maintain an equal and fair attitude as ideal.

Keywords: *Qualitative Research, Ideal Teacher, Ideal Student, Teacher Opinions, Student Opinions*

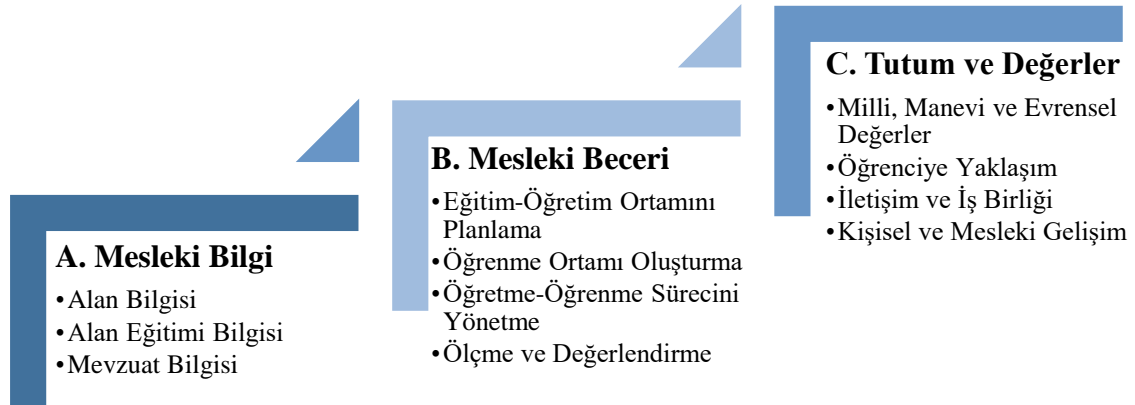
Giriş

İstenilen yönde davranış geliştirme olarak kabul gören eğitim tanımında, öğretmen davranışları önemli bir unsurdur. Öğrencilerin davranışlarında görülen değişikliklerde, öğretmenlerin bilgi ve becerilerinin yanı sıra tutumları, davranışları ve düzenli alışkanlıkları da şekillendirici bir rol oynar. Öğretmen, öğrencinin somut ihtiyaçlarına sözleri ve eylemleriyle karşılık vererek, öğrencinin kimlik kazanmasına yardımcı olur (Aydın, 2009). Eğitim örgütünün başarısı, öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. İyi öğrencilere sahip olmak için iyi öğretmenlere ihtiyaç duyulduğu gerçeği yadsınamaz bir şekilde ortadadır (Seferoğlu, 2004). Ancak, Türkiye'de öğretmenlik mesleği, gün geçtikçe itibar kaybetmektedir. Mesleki itibar araştırmasının 2015 verilerinde en itibarlı 4. meslek olan öğretmenlik, 2020 verilerinde 14. sıraya gerilemiştir (Sunar, 2020). Benzer sonuçlar, Varkey Vakfı'nın *Küresel Öğretmen Statü Endeksi* puanlarında da görülmektedir. Vakfın 2013 verilerinde 68,0 puan alan Türkiye, 2018 verilerinde 59,1 puana gerilemiştir (Varkey GEMS Foundation, 2018). Bu negatif değişim, mevcut eğitimcilere yönelik bir eleştiri getirmenin yanı sıra, idealize edilen öğretmen özelliklerinin nasıl olması gerektiği sorusunu da akıllara getirmektedir.

Antik Yunan'dan günümüze kadar çok sayıda düşünür ve bilim adamı, ideal bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikleri belirlemeye çalışmıştır (Üstüner vd., 2021). Sokrates, öğretmeni bireyin ruhundaki doğruların doğmasına yardımcı olan bir ebe olarak tanımlamıştır. Platon ise öğretmenliği tanrı sanatı olarak nitelendirmiş ve öğretmenlerin birer sanatçı olduğunu ifade etmiştir. Aristo, bilgi ve erdemin kaynağı olan öğretmeni bir rol model olarak tanımlamıştır. Freire ise öğretmenleri öğrencilerini özne konumuna getirerek nesne olmaktan kurtaran ve otoritenin özgürleşmesini sağlayan kurtarıcılar olarak görmüştür (Arnon ve Reichel, 2007). Öğretmen yeterliliklerinin kavramsallaştırmasında önemli bir dönüm noktası, Shulman'ın çalışmalarıdır (Öner, 2015). Shulman (1987), pedagojik alan bilgisi kavramını literatüre kazandırmış ve bu kavram ile birlikte, alan disiplinleri yanında öğretme bileşenini de tanımlamıştır. Öğretmenin profesyonel bilgisi, Shulman'a göre, alan bilgisi, genel pedagojik bilgi, müfredat bilgisi, öğrenciler ve özellikleri ile ilgili bilgi, pedagojik alan bilgisi, eğitsel ortamların bilgisi ve eğitsel olarak ulaşılmak istenen sonuçlara ilişkin bilgi olmak üzere yedi temel düzeyden oluşur. Öğretmen, sadece alanına hâkim olmakla kalmayıp, aynı zamanda o alanın öğrenilmesindeki zorlukları ve kolaylıkları da bilerek, en kullanışlı

şekilde açıklayabilme becerisine sahip olmalıdır. Öğretmenlerin yeterlilikleri ve yetkinlikleri hakkında birçok alan yazın verisi mevcuttur ve bu veriler, öğretmenin alan bilgisine ek olarak genel pedagojik bilgi, müfredat bilgisi, öğrenciler ve özellikleri ile ilgili bilgi, pedagojik alan bilgisi, eğitsel ortamların bilgisi ve eğitsel olarak ulaşılmak istenen sonuçlara ilişkin bilgiye sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır (Ball vd., 2008; Woolfolk, 1998).

Birçok araştırmacı tarafından öğretici nitelikleri belirlenmiş olsa da farklı kültürlerde öğretmenden beklenenler değişmektedir. Oruç (2008), Türk ve Avrupalı öğrencilerin iyi öğretmen tanımlarını karşılaştırdığı çalışmasında öğretmenlerin alan bilgisi, Türk öğrenciler için en önemli özellik olurken Avrupalı öğrenciler için beşinci sırada yer almıştır. Eğitim, her toplumda bulunan kültürel bilgi, deneyim ve değerler doğrultusunda şekillenmektedir (Özkan, 2011). Bu durum, ulusal bir kimlik kazandırma hedefiyle, toplumların ihtiyaç duyduğu bireyleri yetiştirmek için eğitim çalışmalarına yön vermektedir. Türkiye'de, 1848 yılında kurulan *Öğretmen Okulları (Darülmuaallimin-i Rüştî)* ile birlikte, öğretmenlerin rolü, o dönemin gereksinimlerine uygun olarak şekillenmiştir. 2017 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan son güncelleme ile öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri üç ana başlık altında toplanmıştır. Şekil 1'de gösterilen mesleki bilgi, mesleki beceri ve tutum/değerler başlıkları altındaki yeterlilikler, öğretmenlerin işlevlerini yerine getirmeleri için gereklidir.

Şekil 1. Öğretmen yeterlilikleri (MEB, 2017)

Şekil 1'de yer alan bilgiler, öğretmenlerin sadece bir alanda bilgi sahibi olmalarıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda planlama, yansıtma becerileri ve milli değerlerle de ilişkilendirilmesini gerektirdiğini göstermektedir. Ancak, öğrenme ortamının başarısı sadece öğretmenlerin etkisiyle sağlanamaz. Pinkerton (1994) tarafından belirtildiği gibi, öğrenme eyleminin niteliği, öğretmenlerin yanı sıra öğrencilerin özelliklerine de bağlıdır. Dönmez (2004) öğrencilerin okulun ve eğitim sisteminin varlık nedeni olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin öğrenme durumları, ilgi alanları, yetenekleri ve hatta beklentileri eğitim sürecinin belirleyicisi konumundadır. Bu sebeple öğrencilerin eğitim sürecinde sahip olmaları gereken nitelikler ve davranışlar ortaya konulmalıdır.

Eğitim çalışmalarını inceleyen araştırmacılar, öğrenen rolünü çeşitli teorileri temel alarak tanımlamışlardır. Dewey (2004), *Demokrasi ve Eğitim* kitabında öğreneni, öğrenme sürecine aktif olarak katılan, düşünen, eleştiren ve özelleştiren bireyler olarak belirtmiştir. Piaget (2004), öğrenenleri kendini keşfetmeye açık, kendi fikirlerini oluşturabilen, deneyerek ve keşfederek öğrenen bireyler olarak tanımlamıştır. Bloom, öğrenenlerin yüksek düzeyde düşünme becerilerine sahip olmasının yanı sıra eleştirel düşünme, yaratıcılık ve problem çözme becerilerini geliştirmeleri gerektiğini savunmuştur (Anderson vd., 2021). Bruner

(1960), öğrenenlerin öğrenme sürecinde kendilerine uygun öğrenme stratejileri geliştirmeleri ve öğrenmeyi anlamlı bir bütün olarak kavramaları gerektiğini öne sürmüştür. Gardner (2004), çoklu zekâ teorisine göre öğrenenleri yalnızca dilbilimsel ve mantıksal-matematiksel zekâ türlerinde değil, aynı zamanda diğer zekâ türlerinde de yüksek bir potansiyele sahip olan bireyler olarak belirtmiştir. Vygotsky (2022) ise öğrenenleri sosyal etkileşimlerden faydalanarak öğrenme sürecinde aktif bir şekilde yer alan bireyler olarak tanımlamıştır. Bu teoriler, öğrenenlerin farklı özelliklerini ve öğrenme süreçlerini ele alarak eğitim çalışmalarına farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Öğrencilerden beklentiler zaman içinde önemli değişimler göstermiştir. İdeal öğrenciye ilişkin tanımlamalar farklı kültür, farklı toplumsal normlar ve farklı öğrenme ortamlarına göre değişkenlik göstermektedir. Torrance (1971), ideal öğrenci tipinin tanımında batılı ve doğulu ülkelerin öğretmenlerinin birbirinden farklılaştığını ifade etmektedir. Harkness ve diğerleri (2007) *Beş Batı Kültüründe Öğretmenlerin İdeal Öğrenci Etnoteorileri* adlı çalışmalarında Polonya, İtalya, Hollanda, ABD ve İspanya'daki öğretmenlerin ideal öğrenci profilini karşılaştırmışlardır. İspanya ve Hollanda'da ilk sırada sosyal becerilerin yer almasına karşın, ABD'de motive ve mutlu, İtalya'da hareketli (canlı) ve yaratıcı, Polonya'da dengeli ve meraklı gibi özellikler yer almaktadır. Bu durum farklı kültürlerin öğrenen özelliklerini etkileyerek ideal öğrenci kavramını değiştirdiğini gösterir niteliktedir. Ayrıca toplumsal beklentiler de öğrencilerden beklenenleri etkilemektedir. Geçmişte, öğrencilerin sadece bilgiyi ezberlemeleri ve sınavlarda iyi performans göstermeleri beklenirken, günümüzde eleştirel düşünme, akıl yürütme, iletişim ve işbirliği becerileri gibi özellikleri de kazanmaları beklenmektedir. Bu beklentiler, eğitim sistemleri, okulların programları ve öğretim yöntemleri üzerinde de etkilidir. Türkiye'de güncel öğretim programında, öğrenci merkezli öğrenme ortamlarında derslerin yürütülmesi planlanmaktadır. Türk eğitim politikasında, idealize edilen öğrencinin problem çözme, ürün geliştirme ve inovatif düşünce yapısına sahip, evrensel ve milli değerleri benimseyen, sosyobilimsel konular hakkında muhakeme ve iletişim yeteneğine sahip, günlük yaşam sorunlarına ilişkin sorumluluk sahibi ve çeşitli yaşam becerilerine sahip bireyler olması beklenmektedir (MEB, 2018). Öğrencilerden yalnızca bireysel başarılarına odaklanmaları değil, aynı zamanda sosyal adalet, çevre bilinci ve kültürel farkındalık gibi konulara da önem vermeleri istenmektedir.

İdeal öğrenci davranışlarını 14 madde ile özetleyerek resmi sitesinde yayınlayan bir imamhatip ortaokulunda çevre faktöründen etkilenmeyerek kendi prensipleri ile hareket eden, saygılı, doğru arkadaş seçebilen, düzenli çalışan, kılık kıyafeti düzgün gibi özelliklere yer verilmiştir (MEB Kırıkhan BBİHO, 2018). Söyleyici (2002) lise branş öğretmenleri ile yürüttüğü çalışmada kendine güvenen, enerjik ve sağlıklı öğrencilerin ideal olarak tanımlandığını belirlemiştir. Bu noktada farklı öğrenme seviyeleri ve ortamlarında ideal öğrenci tanımının değiştiği ifade edilebilir. Burada temel olan eğitim politikasının amaçlarının ideal öğrenciye yüklediği anlama uyumlu olmasıdır (Avcı ve Durmuşçelebi, 2014). İdeal bir öğrencinin sahip olması gereken temel niteliklerin farkında olmak ve bu yönde çaba göstermek, eğitim süreçlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için fayda sağlayacaktır.

Araştırmalar gerek öğrencilerin, gerekse öğretmenlerin, olumlu bir öğretmen-öğrenci ilişkisinin etkili öğretimin en önde gelen koşulu olduğunu ortaya koymaktadır (İpek ve Terzi, 2010). Etkili bir iletişimin temel etkenlerinden birisi bireylerin birbirinden beklentilerinin bilinmesidir. Buna dayanarak şekillendirilen bu çalışmada, öğretmenlerin öğrencilerinden beklentilerini ideal öğrenci kavramıyla, öğrencilerden de öğretmenlerden beklentilerini ideal öğretmen kavramıyla açıklamaları istenmiştir. Alanyazın taraması sonucu, ideal öğretmenin özelliklerine ilişkin öğrenci (Gültekin, 2015; Karcı, 2016), öğretmen adayları (Başaran &

Baysal, 2016; Çalışkan vd., 2013) ve öğretmenlerin (Şahin, 2011; Üstüner vd., 2021) görüşlerinin alındığı bir dizi çalışma mevcuttur. İdeal öğretmene ilişkin çalışmalara nazaran daha az sayıda da olsa ideal öğrenci tipini ortaya koymak için öğretmenlerin görüşlerine başvuran çalışmalara da ulaşılmıştır (Akgül, 2015; Avcı ve Durmuşçelebi, 2014; Söyleyici, 2002). Mevcut çalışmada onlardan farklı olarak fen bilimleri öğretmenlerinin ideal öğrenci özelliklerine ilişkin görüşlerinin yanında, bu öğretmenlerin öğrencilerinin de ideal öğretmenin özelliklerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Bu çalışmada aynı kurumdaki öğrenci ve öğretmenlerin birbirine yönelik ideallik tanımları belirlenerek Türkiye'deki öğrenme ortamının profili ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan diğer araştırmalardan farklı olarak tek bir öğrenme alanındaki öğretmenlerin değerlendirmelerine başvurulmuştur. Nitekim yapılacak farklı çalışmalarda her bir öğrenme alanı için öğrenci ve öğretmenlerden beklenenlerin belirlenmesi ile öğrencilerin yeteneklerine uygun öğrenme ortamları oluşturulabilir. Zira müzik öğretmeni ile matematik öğretmeninden beklentilerin farklı olması aynı şekilde bu alanlarda öğrenenden istenilenleri de değiştirecektir. Öğretmenlerin çalışma deneyimleri ve öğrenci davranışları hakkında bilgi sahibi olmak eğitim politikalarının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Araştırmada ortaya çıkan özelliklerin öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde kullanılarak eğitim süreçlerine farklı bakış açıları sunması beklenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı fen bilimleri öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin birbirlerine yönelik ideallik algılarını belirlemektir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, olgubilim deseninin etkisiyle şekillenmiş bir nitel araştırmadır. Gadamer (2004) bu deseni bir söylemi yorumlamak şeklinde tanımlamıştır. Bu çalışmada katılımcıların ideal öğretmen ve ideal öğrenciye yönelik söylemlerinin derinlemesine incelemesiyle ortaya konan bütüncül yorum, araştırmaya yön vermiştir. Olgubilim çalışmalarının temel amacı, bir olguyla ilgili kişisel deneyimleri, daha genel bir düzeye taşımaktır (Creswell, 2007). Mevcut çalışmada katılımcıların ideallik tanımları, karşılaştıkları öğretmen ve öğrenci grupları ile yaşadıkları deneyimleri kapsamaktadır.

Çalışma Grubu

Çalışmada katılımcılar 2019-2020 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 10 öğrenci ve bu öğrencilerin fen bilimleri öğretmenleri olan altı öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşit örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik ile belirlenen bireylerin geniş bir yelpazeden seçilmesi katılımcıların birbirlerine göre durumlarının incelenmesini sağlar (Büyüköztürk vd., 2016). Bu çalışmada katılımcıların birbirlerine göre ideallik algılarının belirlenmesi amaçlandığı için maksimum çeşitlilik örnekleme temel alınmıştır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırılan olguyu deneyimleyen ve bunu yansıtabilen bireylerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna dayanarak çalışmada öğrenme ortamının temel iki unsuru olan öğrenci ve öğretmenler seçilmiştir. Araştırmada belirlenen çalışma grubunu oluşturan temel farklılık sınıf ve kıdem farklılığıdır. Zira farklı yaş gruplarının öğretmenlerden beklentileri farklılaşmaktadır. Benzer şekilde öğretmenlerin mesleki kıdemleri değiştiğinde idealize ettiği öğrenci tipi de değişmektedir (Söyleyici, 2002). Bu nedenle öğrenciler ortaokul seviyesinde her sınıfı temsil edecek şekilde, öğretmenler ise 8-40 yıllık kıdem farklılıklarıyla çeşitlendirilmiştir. Farklı

cinsiyet, sınıf/kıdem ve yaş gruplarına sahip katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin bilgiler

Katılımcı Grubu	Kişiler	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Sınıf / Kıdem
Öğrenci	S1	Kadın	2010	5. Sınıf
	S2	Erkek	2009	6. Sınıf
	S3	Erkek	2009	6. Sınıf
	S4	Kadın	2009	6. Sınıf
	S5	Erkek	2009	7. Sınıf
	S6	Kadın	2008	7. Sınıf
	S7	Erkek	2008	7. Sınıf
	S8	Kadın	2007	8. Sınıf
	S9	Kadın	2007	8. Sınıf
	S10	Erkek	2007	8. Sınıf
Öğretmen	T1	Kadın	1990	8 Yıl
	T2	Kadın	1988	11 Yıl
	T3	Kadın	1986	9 Yıl
	T4	Kadın	1983	18 Yıl
	T5	Erkek	1967	25 Yıl
	T6	Erkek	1958	40 Yıl

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Önceden belirlenen bir dizi prosedürü temel alan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, sistematik ve karşılaştırılabilir bilgiye ulaşmada önemli bir araçtır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Yarı yapılandırılmış görüşme formu, iki alan uzmanının desteği ile hazırlanmış, katılımcı gruplarını temsil eden bir öğretmen ve bir öğrenci ile pilot uygulama yapılarak son halini almıştır. Katılımcıların seçiminde önce okullara ardından öğretmenlere ve öğretmenlerden alınan veli iletişim bilgileri ile öğrencilere ulaşılarak gönüllük esasını temel alınmıştır. Katılımcılardan öğretmen grubuna ideal öğrencinin, öğrenci grubuna ise ideal öğretmenin özellikleri sorulmuş, bu sorular görüşmenin gidişatına bağlı olarak çeşitlendirilmiş, kişinin yanıtlarını açması sağlanmaya çalışılmıştır. Verilerin uzaktan eğitim sürecinde toplanması bir kısıtlılıktan ziyade bir avantaja dönüştürülmüştür. Zira yüz yüze yapılan görüşmelerde yaşanan çevresel etkenler ve veri kaybı gibi olumsuzluklar en aza indirgenerek çevrimiçi yapılan görüşmeler katılımcı onayı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler dinlenerek metin belgesi haline getirilmiş ve alan uzmanının her aşamada alınan desteği ile süreç yürütülmüştür. Yetersiz kodlama, yanlış kategori oluşturma, araştırmanın içeriği ve problem durumu ile uyumsuz temaların olup olmadığının tespiti için uzman incelemesi önemlidir (Yaşar, 2018). Araştırmanın uzman incelemesi söz konusu araştırmanın problem durumundan başlayıp, genel stratejisi, tasarımı, yöntemi ve tekniklerinin tümünü içeren bir süreci temel alarak araştırmanın kapsam geçerliliğine ilişkin kanıtları oluşturmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler tümevarımsal yaklaşım benimsenerek içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde yapılan temel işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüntü ve ses kayıtlarının deşifre edilmesinin ardından veri aşinalığını sağlayabilmek için veriler tekrar tekrar gözden geçirilmiştir. Katılımcı ifadeleri küçük parçalar halinde etiketlenerek bu etiketi

en çok yansıtan isimler, kodları oluşturmuştur. Kodlar birbirleriyle olan ilişkilerine bakılarak ve alanyazın verilerini temel alarak kategorize edilmiştir. Kategoriler konu başlıkları olarak da değerlendirilen temalar altında toplanmış, kodlama süreci alan uzmanı ile ortak bir uzlaşmaya varılarak sonuçlandırılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirlilik ifadelerinin nitel araştırmalardaki karşılığı olan inanırlık/aktarılabirlik ve tutarlık/teyit edilebilirlik kanıtları araştırmanın bütün süreçlerinin temelini oluşturmaktadır. Araştırılan olguya ilişkin yorumların gerçekleri yansıtması araştırmanın anlaşılabilirliği için önemli bir ölçüttür. Bu temele dayanarak öncelikle ilgili kavramları kapsayacak kadar geniş ve ilgisiz kavramları dışarıda bırakacak kadar dar kapsama sahip kategori ve kodlar oluşturulmuştur (Doğan vd., 2014).

Araştırmanın iç geçerliği yani inandırıcılığı gönüllü katılım, verilerin toplanması sürecinde alınan katılımcı teyitleri ve tüm aşamada yararlanılan uzman görüşleriyle sağlanmaya çalışılmıştır. Verilerin farklı şekillerde (görüntü, ses ve not tutma) kaydedilmesi, yapılan doğrudan alıntılar, verilerin ve bu verilerden çıkarılan kodların sık sık karşılaştırılması ve bir alan uzmanıyla ortak bir anlayış içinde veri analizi yapılması araştırmanın tutarlık kanıtlarını oluşturmuştur (Gökçe, 2006).

Araştırmanın iç güvenirligini yani tutarlılığını artırmak için yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler etkin ve yansız bir dil kullanılarak yorum yapılmadan aktarılmıştır. Araştırmanın dış güvenirligini yani teyit edilebilirliğini artırmak için araştırma sürecinde yapılanlar ayrıntılı bir şekilde ilgili bölümlerde açık bir biçimde ilişkilendirilmiş ve alan uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Araştırmanın güvenirligini sağlamak amacıyla eğitim alanında çalışmaları olan bir uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Araştırmanın güvenirligi Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlik = görüş birliği / (görüş birliği + görüş ayrılığı) x 100) kullanılarak hesaplanmıştır. Nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun % 80 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenirlilik sağlanmış olmaktadır (Miles & Huberman, 1994). Bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenirlilik çalışmasında % 86 oranında bir uzlaşma sağlanarak güvenirlilik kanıtı elde edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda iki tema oluşturulmuştur. İdeal öğrenci ve ideal öğretmen olarak isimlendirilen bu temalar altında kategori ve kodlar sunulmuştur. Öğretmenlerin ideal öğrenci tanımları yetiştirilmek istenen bireylerin ve gelecekte oluşacak toplumun özelliklerini yansıtacağı için önemli görülmektedir. Eğitim sisteminin kâğıt üstündeki hedeflerinden ziyade sistemin uygulayıcılarının hedeflerinin daha anlamlı olacağı düşünülmektedir. Fen bilimleri öğretmenlerinin ideal öğrenciye ilişkin algıları Tablo 2'de, çalışmanın diğer boyutu olan ortaokul öğrencilerinin ideal öğretmene ilişkin algılarını içeren veriler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 2. Fen bilimleri öğretmenlerinin ideal öğrenci algıları

Kategori	Kod	Kişiler	Örnek İfade
Akademik Özellikleri	Araştırmacı/Araştıran	T1, T3, T4, T6	T3: Yani ideal bir öğrenci bence araştıran öğrenci olmalı en başta araştıran, merak eden işte sorgulayan hani düpedüz böyle verilen bilgiyi mesela kabul etmeyen hani niye böyle niçin böyle gibi mesela soran öğrenci olmalı veya düzenli, sorumluluk alabilen yani sorumluluğunun farkında olan öğrenciler.
	Kitap Okuyan	T1, T2, T6	
	Dersi Dinleyen	T2, T4	
	Derse İstekli	T3	
	Grup Çalışması Yapabilen	T2	
	Meraklı	T3	T4: İdeal bir öğrenci öncelikle sorumluluklarını bilen bir öğrenci olmalı, dersi dinleyen öğrenci olmalı, dersi takip eden öğrenci olmalı, derse istekli olmalı tabii ki içinden gelecek çocuğun zorla da olmuyor her çocuk çalışkan olacak diye bir şey yok ama dediğim gibi araştırmacı ruhu olmalı kesinlikle hani bu kadar tanımlayabilirim.
	Problem Çözme Becerisine Sahip	T1	
	Üst Düzey Düşünme Becerisine Sahip	T1	
	Yorumlama Becerisine Sahip	T6	
İletişim Becerileri	Çevresi ile İşbirliği İçinde Olan	T2	T5: Şimdi şöyle biz öğrenciyi evet sınavlara hazırlıyoruz sınavlarda başarı göstermeleri ile daha çok ilgileniyoruz Ancak doğrusu da bu değil yani sadece bu değil öğrenciler çok yönlü olması lazım. Önce iyi bir insan olacak tabii. Yani şimdi çocuk sosyal olması lazım sadece ders olmaz. Evde görev alması lazım yani anne babaya yardım etmesi lazım.
	Ev İşlerinde Sorumluluk Alabilen	T5	
	Küçüklerine Sevgi ile Yaklaşabilen	T6	
	Sosyal	T5	
Kişilik Özellikleri	Sorumluluk Sahibi	T1, T2, T3, T4	T2: İdeal bir öğrenci sorumluluk sahibi olmalı, yeniliklere açık olmalı, gündemi takip ediyor olmalı. Yani kitap okumalı ben kendimde de görüyorum. Gerçekten ne çıkarsa okumalı bir çocuk. Yani öğrenci ailesi ile işbirliği içinde olmalı ailesinden bağımsız olmamalı bir çocuk akranları ile işbirliği yapabilmeli yani grup çalışması yapabilmeli kendini o anlamda geliştirebilmesi için başka ne diyebilirim iyi bir dinleyici olmalı.
	Sorgulayan	T1, T3, T6	
	İyi Huylu	T5, T6	
	Yeniliklere Açık	T1, T2	
	Çevreye Duyarlı	T6	
	Çok Yönlü	T5	
	Doğayı Seven	T6	
	Millî ve Manevi Değerleri Önemseyen	T6	T6: ... Şimdi ideal bir öğrenci her şeyden önce çevreye duyarlı olmalı, küçüklerine karşı sevgiyle yaklaşabilmeli, doğayı, hayvanları sevmeli koruyabilmeli çevreyi kirletmemeli bu çevrenin doğanın kendilerine emanet olduğu bilincinde olmalı. Tabii okulla ilgili eğitimle ilgili araştırma ile ilgili şeyler devamında gelebilir ama ideal bir öğrenci bana göre iyi bir insanın taşıması gereken özellikleri bulundurmalı.
	Dürüst	T6	
	Düşünen	T6	
	Düzenli	T3	
	Gündemi Takip Eden	T2	
Hayvanları Seven	T6		

Fen bilimleri öğretmenlerinin ideal öğrenciye ilişkin algıları akademik özellikler, iletişim becerileri ve kişisel özellikleri olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Akademik özelliklere bakıldığında araştırmacı, kitap okuyan ve dersi dinleyen kodları öne çıkmıştır. Araştırmacı kodu, 2018 öğretim programının araştırma-sorgulamaya dayalı yapısı ile başarının bu yoldan geçtiğine olan inancı destekler niteliktedir. Ayrıca yine 2018 yılı ile eğitim hayatına yerleşen yeni nesil soruların okuma ve anlama temeline dayanması kitap okuyan kodunun akademik özellikler için önemi göstermektedir. İletişim becerileri kategorisinde ise öğretmenler iyi bir insan ve bilinçli bir vatandaşın sahip olması gereken özelliklere ilişkin ifadeler kullanmışlardır. Öğrenme ortamının yalnızca öğretme olgusu ile sınırlı kalmadığını ispatlayan bu kodlar araştırmanın önemli bulguları arasındadır. Nitekim sosyal çevresi ve hayvan dostlarıyla iyi geçinen, cansız çevrenin öneminin bilincinde olan öğrenciler idealize edilmiştir. Kişisel özellikler kategorisi incelendiğinde sorumluluk sahibi başta olmak üzere sorgulayan ve yeniliklere açık kodları dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin değerlendirmelerine bakıldığında bir öğrencinin sorumluluk duygusu ne kadar gelişmişse ideallığe o denli yaklaştığını ifade ettikleri görülmüştür.

Tablo 3. Öğrencilerin ideal öğretmene yönelik algıları

Kategori	Kod	Kişiler	Örnek Görüş
Demokratik Davranışları	Eşit Davranan	S9, S10	S3: İdeal bir öğretmen işte dediğim gibi hani devlet okulunda duyduğuma göre vuranlar filan oluyormuş, haberlerde gördüğüme göre doğru mu bilmiyorum ama işte onları yapmamalı.
	Ayrımcılık Yapmayan	S10	
	Saygılı Davranan	S9	S9: İdeal bir öğretmen aslında böyle daha herkese eşit davranabilen, hiçbir kimseye saygısızlık yapmayan, düzgün bir şekilde davranan.
	Şiddetten Uzak	S3	
İletişim Yönetimi	Kızmayan	S1, S3	S4: İdeal bir öğretmen ııı kızmalı çünkü ııı yani çok yumuşak olduğu zaman çocuklar şımarıyor gibi geliyor bana. Yani mesela ben sosyal dersinde hiçbir şey anlamıyorum çünkü sosyal öğretmeni çok şey ııı tatlı ve kimse onun sözünde durmuyor. Ama mesela M... öğretmen böyle sürekli şey yapıyor burayı not alın burayı dikkatli dinleyin falan diye onun dersi daha şey oluyor. Bence daha çok verim alıyorum ondan. Bir de fen öğretmenim çocuklardan anlıyor işte çocuklarla çok iyi geçiniyor falan onun gibi olsun herkes.
	Empati Kurabilen	S10	
	Çocuklarla İyi Geçinen	S4	
	Sohbet Eden	S6	
	Uyarıcı	S7	
Kişilik Özellikleri	Disiplinli	S4, S5, S10	S2: Hani biraz bence eğlenceli ve komik olmalı. Yani derse girip, merhaba deyip direkt derse geçip ve ders bitince yoklamanızı da aldım hadi bye deyip bitirirse bence o dersten kimse bir şey öğrenmez ve yani zevk almaz, o hocayı da sevmez, hiçbir şey yapmaz.
	Eğlenceli	S2, S3, S5	
	Anlayışlı	S7, S10	
	Güler Yüzlü	S5	
	Hoşgörülü	S10	
	İyi Yaklaşımlı	S3	S5: Yani hem çocuklarla güler, eğlenir hem de birazcık da disiplinli olur. Böyle derslerini iyi yapar, anlatır yani hem disiplinli olur, çocuklar sınıfta böyle o gülmediği sürece gülemez ama onunla birlikte de gülerler.
	Komik	S2	
	Sakin	S7	
	Samimi	S1	
	Sevgi Gösteren	S10	S7: Anlayışlı, yeri geldiği zaman sakın, yeri geldiği zaman uyarıcı bu ikisi.

Mesleki Becerileri	Öğrenciye Değer Veren	S2, S3, S4, S6, S9	S3: Mesela ben bir öğretmen olsam büyük ihtimalle çizimlerle anlatırdım, bir soruyu yanlış yaptığında öyle kızmazdım.
İyi Ders Anlatan		S1, S5, S6	
Öğrenme Ortamını Zenginleştiren		S2, S3, S4	S6: Hocam öğretmeni sevdiğimiz zaman dersle de çok iyi anlaşıyoruz. Ben feni hiç sevmezdim, hiç yapamazdım da ama biz Y. hoca geldiğinden beri bize etkinlikler yaptırıyor. Sıkıldığımız zaman hocam sıkıldık diyoruz boş bırakıyor, sohbet ediyoruz ama iyi ders anlatacak o önemli.
Öğrenme Sürecini Planlayan		S4	

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin ideal öğretmen tanımları demokratik davranışları, iletişim yönetimi, kişilik özellikleri ve mesleki becerileri olmak üzere dört kategoride toplanmıştır. Öğretmenlerin tutum ve değerlerinin öğrenme ortamına bir yansıması niteliğinde olan demokratik davranışlar kategorisi araştırmanın önemli bulguları arasındadır. Öğrencilerin ideal öğretmen tanımlarının karşılaştıkları öğretmenlerin özellikleri üzerinden şekillendiği düşünüldüğünde bu durum çarpıcı bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Öğrenciler öğretmenlerinden eşitlik ve adalet değerlerini temel alarak saygılı ve şiddette karşı bir tutum belediklerini ifade etmişlerdir. İletişim yönetimi kategorisinde öğretmenlerinin tatlı-sert olması gerektiği görüşünün hâkim olduğu öğrenciler zıt kavramları bir arada kullanarak görüşlerini açıklamışlardır. Öğrenciler, öğretmenlerini öğrenme ortamındaki düzenden sorumlu tutarak bu düzenin sağlanması için otoriter bir misyona ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Örneğin S5 hem disiplinli hem de eğlenceli kodları ile değerlendirilmiştir. Kişilik özellikleri kategorisinde disiplinli, eğlenceli ve anlayışlı kodlarının öne çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin kendilerini anlayabilen, monotonluktan uzakta keyifli bir öğrenme ortamını yürüten öğretmenleri ideal öğretmen olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Mesleki beceri kategorisinde öğrenciye değer veren, iyi ders anlatan ve öğrenme ortamını zenginleştiren kodları dikkat çekmektedir. Öğretmeni bir rehber konumunda tanımlayan mevcut öğretim programına karşın öğrencilerin iyi bir anlatıcıya ihtiyaç duyduklarını ifade etmeleri önemli görülmüştür. Öğrenciler, kendilerini anlayan ve destekleyen, onları değerli bulan öğretmenleri ideal olarak tanımlamışlardır. Oluşturulan kategoriler ve kodlar MEB öğretmen yeterlilikleri ile benzerlik göstermektedir. Nitekim mesleki beceri, iletişim becerileri, öğrenme sürecini planlayan ifadeleri MEB tarafından belirtilen yeterliliklerde aynen yer almaktadır. Öğretmenlerin genel idaresinden sorumlu bakanlığın ve çalışmaya katılan öğrencilerin benzer ve birbirini karşılayan ifadeler kurması önemli görülmüştür. Bu noktada öğretmenlerin mesleki becerilerini, planlı bir öğrenme sürecinde doğru bir yaklaşım ile öğrenciye aktardıkları bir öğrenme ortamının önemi vurgulanabilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki ideallik algılarını araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Fen bilimleri öğretmenleri ile öğrenciler arasındaki ideallik algılarını belirlemek için iki ayrı araştırma grubu oluşturulmuştur. Birinci araştırma grubu olan fen bilimleri öğretmenleri sorumluluklarını bilen, araştıran, sorgulayan, kitap okuyan, çevreye duyarlı, doğayı ve hayvanları seven öğrencileri ideal olarak tanımlamışlardır. Bu bulgu, öğretmenlerin öğrencilerinin ilgi alanlarına saygı göstererek, onların doğaya ve hayvanlara duyarlı bireyler olarak yetişmelerine önem verdiğini göstermektedir. İkinci araştırma grubu olan öğrenciler ise, mesleki becerileri ön plana alarak eğlenceli, anlayışlı, eşit ve adil bir tutuma sahip, öğrencileriyle empatik ilişkiler kurarken aynı zamanda disiplinini de

hissettiren öğretmenlerin ideal olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, öğrencilerin öğretmenlerinin mesleki bilgi ve becerilerini önemsediklerini ve bu özelliklerin onların eğitim sürecindeki rolünü anladıklarını göstermektedir. İleriki paragraflarda araştırmada elde edilen sonuçlar sırasıyla tartışılarak açıklanmıştır.

Fen bilimleri öğretmenleri, ideal öğrencileri akademik ve kişilik özellikleri ile iletişim becerileri açısından tanımlamışlardır. Bu kategorilerdeki çeşitlilik dikkat çekicidir. Öğretmenler öğrencilerinin akademik özelliklerini, beceri ve davranışsal boyutlarına göre değerlendirmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin ideal kişilik özelliklerini bilgi motivasyonu, açıklık ve sorumluluk temelinde açıklamışlardır. Nitekim ideal bir öğrenci, kendisinin ve diğerlerinin eğitimi için sorumlu davranır (Dewey, 2004). Öğrencilerin iletişim becerilerini ise sevgi ve işbirliği temelinde değerlendiren öğretmenler çevre ve hayvan hakları konusunda duyarlı, toplumsal yapı ve dinamikler ile uyum içinde olan öğrencilerin niteliklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin değerlendirmelerinde duyuşsal boyutun ön plana çıktığı görülmektedir. Harkness vd. (2007) çalışmalarında araştırmaya dâhil edilen beş ülkeden dördünde farklı okul seviyelerindeki öğretmenler ideal bir öğrencinin sosyal becerilerini vurgulamışlardır.

Araştırmada öğretmenlerin tanımladığı ideal öğrenci nitelikleri arasında üç öge (araştıran-sorgulayan, kitap okuyan ve sorumluluk sahibi bireyler) öne çıkmıştır. Araştırma sonuçlarıyla benzer bulgulara ulaşan Söyleyici (2002) sorumluluk sahibi, çok kitap okuyan araştıran, sorgulayan, öğrencileri ideal öğrenci olduğunu belirlemişlerdir. Arık ve diğerlerinin (1991) çalışmalarında öğretmenler ideal öğrenciyi araştırmacı ve sorumluluk sahibi olarak tanımlamışlardır. Avcı ve Durmuşçelebi (2014), lise branş öğretmenlerinin ideal öğrencinin sorumluluk sahibi, okuyan-araştıran-sorgulayan özelliklere sahip olması gerektiğini ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Mevcut çalışma sonuçları farklı yıllarda yapılan bu araştırmalarla birlikte ele alındığında öğretmenlerin düşüncelerinin uzun yıllar içinde neredeyse hiç değişmediği ifade edilebilir. Nitekim öğretmenlerin ideal öğrenci beklentileri yetiştirilmek istenen öğrenci tipine dair ipuçlarını oluşturmaktadır. 21. yüzyıl beceri ve yetkinlikleri ile donatılan mevcut öğretim programı, değişen kuşaklar, içinde bulunulan çağ hatta gelecek çağa yetiştirilecek bireyler için hedeflenen öğrenci tipinin yıllar içinde değişmemesi dikkat çekmektedir. Araştırmada üst düzey düşünebilen ve problem çözme becerisi olan kodlarıyla yalnızca bir öğretmen, 21. yüzyıl becerilerine ilişkin ifadeler kullanmıştır. Öğretmenlerin yeni neslin şekillenmesindeki dolayısıyla geleceğin inşasındaki önemi düşünüldüğünde çağın gerekliliklerine uygun bireylerin özelliklerine yönelik ifadeler kullanmamaları Türk Eğitim Sistemi'nde hedeflenen ile sahaya yansıyanlar arasındaki farklılıkları gözler önüne sermektedir.

Araştırmada derse istekli olan öğrencilerin ideal öğrenci olarak tanımlandığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Harkness vd. (2007) yaptıkları çalışmada birçok ülkede motivasyonun ideal öğrencinin temel belirleyicisi olduğunu belirlemiştir. Araştırmacılar Polonya, İspanya ve Amerika'da araştırmaya katılan öğretmenlerin ideal öğrenci tanımında ders motivasyonu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca araştırmada öğretmenlerin öğrencilerinin yeteneklerine ilişkin herhangi bir ifade kullanmadıkları görülmüştür. Öğrencilerin kendi özel yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda yönlendirilmeleri dünyadaki eğitim standartlarını yakalayabilmek için önemlidir. 1967 yılında yapılan bir araştırmada Amerika'daki öğretmenler ve eğitim danışmanlarından oluşan iki ayrı katılımcı grubu ile ideal öğrencinin karakteristik özellikleri belirlenmiştir (Whetstone, 1967). Bunlar arasında "yeteneklerini sonuna kadar kullanan" ve "müfredatta bulunanların ötesini öğrenme arzusunda olan" tanımları iki grubun ortak olarak ifade ettikleri ideal öğrenci özellikleri

olmuştur. Bu çalışmada vurgulanan özellikler 1967 yılında dahi öğrencinin kendini geliştirme amacına eğitim perspektifinden odaklanıldığı göstermektedir. Türk Eğitim Sistemi'nde de buna benzer nitelikte yapılacak düzenlemelerin anlamlı olacağı düşünülmektedir. Öğrencilere yeteneklerinin farkına varma ve bu yetenekleri kullanarak zihinlerini daha yüksek düşünme seviyelerine hazırlamak için eğitim bir temel olmalıdır.

Bu çalışmada, öğrencilerin öğretmenleriyle ilgili sadece öğretici yönlerinden değil, aynı zamanda bir birey olarak karakterlerini ve bu karakterin sınıf ortamında nasıl yansıdığını da değerlendirdikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrenciler, öğretmenlerinin kişilik özelliklerini disiplinli, eğlenceli, anlayışlı, hoşgörülü, komik, sakin, samimi ve saygılı olarak tanımlamışlardır. Dikkat sürelerinin sekiz saniye olduğu bilinen Z kuşağı için ders ortamının sıkıcılığı olağan bir durumdur (Seymen, 2017). Nitekim araştırmaya katılan öğrenciler, öğretmenlerinin eğlenceli ders anlatmasını beklemektedir. Murphy ve diğerleri (2004) eğlenceli öğretim yapmanın ideal öğretmende bulunması gereken bir özellik olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer sonuçlara ulaşan Oruç (2008) öğretmenlerin saygılı davranışlarının çalışmaya katılan Türk ve Avrupalı öğrenciler için iyi öğretmen tanımındaki ilk beş özellikten biri olduğunu, Başaran ve Baysal (2016) öğretmen adaylarının görüşlerini inceledikleri çalışmada ise eğlenceli ders anlatabilen öğretmenlerin ideal bir öğretmen olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrenciler, öğretmenlerinin mesleki becerilerini iyi ders anlatmasıyla ilişkilendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçla öğrenciler, öğretmenin asıl görevi olan öğretmeyi sağlayabilmek için mesleki becerilerin önemine dikkat çekmiştir. Araştırmada öğrenciler, öğretmenlerinin eşitlik, saygı ve empati kurma becerileriyle birlikte demokratik davranışlarını değerlendirmişlerdir. Yurdakal (2018) tarafından yapılan benzer bir çalışmada, öğrencilerin adil davranan öğretmenleri ideal olarak tanımladıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca, Ubuz ve Sarı (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmen adayları iyi bir öğretmenin adil olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, öğretmenlerinin alan bilgisi yanında öğrencilerle kuracağı iletişimin önemine dikkat çekerek, kızmayan ve öğrencileriyle iyi geçinen öğretmen özelliklerinin ideal bir öğretmen için önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumda, öğretmenin sınıf yönetimindeki başarısı kadar öğrencilerle iyi ilişkiler kurması da önemlidir. Öğretmenlerin öğrencilere karşı tutumunun ne çok yumuşak ne de sert olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Öğretmen adayları üzerinde yapılan bir çalışmada, tatlı sert davranışların nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerden biri olduğu belirlenmiştir (Taşkaya, 2012). Yourglic (1955) öğrencilerin ideal öğretmen tanımlarında anlayışlı, arkadaşça yaklaşan ve uyarıcı özelliklerinin yer aldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda, öğretim ortamının düzenleyicisi olan öğretmenden disiplin beklentisi olan öğrencilerin disiplin algısının yalnızca sınıf yönetimi ile ilişkili olmadığı dikkat çekmektedir. Öğrenciler, sınıf yönetimindeki disiplin arayışlarında baskı ve sertlik yerine idare ve hoşgörü beklentilerini vurgulamışlardır. Bu nedenle, öğretim ve yönetimin bütünleştirilmesi, etkili bir öğretimin temel niteliklerinden biridir (Çelik, 2003).

Sonuç olarak öğrenme ortamının temel unsurlarından olan öğrenci ve öğretmenlerin özelliklerinin bilinmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimleri açısından oldukça önemlidir. Bu özellikler, öğretmenlerin sınıf yönetimi, öğrenci motivasyonu, etkili öğretim stratejileri ve öğrenci başarısını artırmak için geliştirebilecekleri beceri ve teknikleri anlamalarına yardımcı olabilir. İdeal öğretmen ve öğrencilerin özelliklerinin bilinmesi, öğretmen adaylarının, öğretmen yetiştirme programlarının ve öğretmen değerlendirme süreçlerinin daha iyi bir

şekilde hazırlanmasına yardımcı olabilir. Öğreten ve öğrenen arasındaki iletişimin öğrenme motivasyonunun temelini oluşturduğu göz önüne alındığında, birbirlerine yönelik ideal özellikleri bilmek, öğrencilerin gelişiminde ve eğitim sistemindeki başarılarında önemli bir rol oynamaktadır.

Extended Abstract

Ideal Teacher and the Ideal Student Characteristics: Teachers' and Students' Opinions

Tuğba İÇME & Uğur BÜYÜK

Introduction

The behavior and qualities of teachers in education play an important role in the development of students. Aydın (2009) emphasizes that teachers' knowledge, skills and attitudes are decisive in bringing about changes in students' behavior. Teachers help students to acquire their identity by responding to their needs. However, the respect for the teaching profession is decreasing in Turkey. According to the Global Teacher Status Index of the Varkey Foundation (2018), there has been a decrease in the status of the teaching profession in Turkey. This situation, in addition to creating criticism on current educators, raises questions about what the qualifications of an ideal teacher should be.

From ancient Greece to the present, various thinkers have presented different perspectives on the qualities of an ideal teacher. Shulman's (1987) study explained the basic knowledge levels that teachers should have by emphasizing elements such as subject matter expertise, pedagogical knowledge and understanding of student characteristics. Similarly, the definition of an ideal student varies depending on cultural and social differences. Contemporary education policies expect students to progress not only academically, but also in the areas of problem solving, communication skills and social responsibility (MEB, 2018).

The student-teacher relationship is considered the basis for effective education, and this relationship is based on mutual expectations. Expectations among science teachers and secondary school students can be an important resource for the development of educational policies and learning environments. Research findings can play an effective role in improving teacher education and student-centered education programs. In this context, the aim of the research is to determine the ideal perceptions of science teachers and secondary school students towards each other.

Method

This study is a qualitative research shaped by a phenomenological design that aims to examine the participants' perceptions about the ideal teacher and student concepts in depth. The research was conducted with a group of 10 students and six science teachers who taught these students. The data were collected through semi-structured interviews with the participants. A wide variety of participants were selected for the study using the maximum diversity sampling method. Expert support was obtained during the data collection process and the recorded interviews were thoroughly examined. The data were evaluated by content analysis. The findings were categorized under different themes and confirmed by expert

examination. The reliability analysis based on the Miles and Huberman (1994) approach confirmed the internal and external reliability of the study and reached the level of 86%.

Findings

The data obtained from the research are summarized under two main themes: 'Ideal Student' and 'Ideal Teacher'. Under these themes, the ideal student perceptions of science teachers are divided into three categories: academic characteristics, communication skills and personal qualities. In the academic characteristics category, codes such as researcher, reading a book and listening to a lesson have come to the fore. The researcher code supports the learning-based structure of the 2018 curriculum. In addition, the fact that the new generation of questions that have emerged in the field of education since 2018 are based on reading and understanding highlights the importance of the book reading code for academic characteristics. In the category of communication skills, teachers have drawn attention to the characteristics that a good person and a conscious citizen should have. These codes are important findings that show that the learning process is not limited to teaching alone. Students who are sensitive to the social environment, compatible with animals and sensitive to the environment are idealized by teachers. In the category of personal characteristics, responsible, questioning and open to innovations attract attention to the codes. Teachers have stated that a student with a developed sense of responsibility is closer to ideality.

On the other hand, students' ideal teacher definitions have been collected under four categories in the form of democratic behaviors, communication management, personality traits and professional skills. The category of democratic behaviors, which is a reflection of teachers' attitudes and values in the learning environment, is among the important findings of the research. Dec. Considering that students' ideal teacher definitions are shaped by the characteristics of the teachers they encounter, this situation can be considered as a striking finding. Students expressed that they expect a respectful and non-violent attitude from their teachers based on the values of equality and justice. In the communication management category, students who were dominated by the opinion that their teachers should be sweet-hard explained their views by using opposite concepts Decoupled. The students expressed that they need an authoritarian mission to ensure this order by holding their teachers responsible for the order in the learning environment. It is seen that disciplined, funny and insightful codes stand out in the category of personality traits. It has been determined that students identify teachers who can understand themselves and conduct a pleasant learning environment away from monotony as ideal teachers. In the category of professional skills, codes that value the student, teach well and enrich the learning environment attract attention. Despite the current curriculum, which defines the teacher as a guide, it was considered important for students to express that they need a good narrator. Students have identified teachers who understand and support themselves and find them valuable as ideal.

Result and Discussion

The research was conducted on two different groups in order to determine the ideal student and teacher characteristics of teachers and students. Science teachers have defined ideal students as students who research, question, read books, are sensitive to the environment and love nature. On the other hand, students saw fun, understanding, egalitarian, fair and disciplined teachers as ideal, with an emphasis on professional skills.

Teachers attached importance to students with ideal personality traits based on

information motivation, openness and responsibility. It has been seen that similar findings have been reached in many studies (Arik et al., 1991; Avcı and Durmuşçelebi, 2014). It has been determined that science teachers focus on social skills by emphasizing love and cooperation in communication. Harkness et al. (2007) in their research, teachers at different school levels in four of the five countries included in the study emphasized the importance of an ideal student's social skills. In addition, it has been found in the research that teachers do not use any expressions related to the abilities of their students. In order to keep up with the educational standards in the world, it is important that students are guided according to their own special abilities and interests.

Students stated that they associate their teachers' professional skills with good teaching. With this result, the students drew attention to the importance of professional skills in order to provide teaching, which is the main task of the teacher. In the study, students evaluated the democratic behavior of their teachers along with their ability to build equality, respect and empathy. In a similar study conducted by Yurdakal (2018), it was revealed that students describe fair-acting teachers as ideal. Drawing attention to the importance of communication that teachers will establish with students in addition to field knowledge, students stated that the characteristics of teachers who do not get angry and get along well with their students are important for an ideal teacher. Yourglic (1955) concluded that understanding, friendly approach and encouraging characteristics are included in students' descriptions of ideal teachers.

This study provides important clues about the depth and diversity of teacher-student interactions in the educational process. The research results reveal the importance of teacher-student relations in education.

Kaynaklar

- Akgül, İ. (2015). Sınıf öğretmenlerine göre ideal ilkököl öğrencisi nasıl olmalıdır? Esenler İlçesi örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 142-149.
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths, J., & Wittrock, M. C. (Eds.). (2021). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama Bloom'un eğitim hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncelleştirilmiş biçimi* (D. A. Özçelik, Çev.). Pegem Akademi.
- Arik, İ. A., Arkonaç, S. A., Yılmaz, N., & Cinan, S. (1991). Bir grup lise öğretmenin ideal öğrenci ile ilgili algıları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 17-24
- Arnon, S., & Reichel, N. (2007). Who is the ideal teacher? Am I? Similarity and difference in perception of students of education regarding the qualities of a good teacher and of their own qualities as teachers. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 13(5), 441-464
- Avcı, Ö. Y., & Durmuşçelebi, M. (2014). Öğretmen görüşlerine göre ideal öğrenci tipi. *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 22-44.
- Aydın, A. R. (2009). Öğretmen-öğrenci ilişkilerinde empati ve öğretmenlerin rol modeli üzerine *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 19(4), 75-84.

- Ball, D. L., Thames, M. H., & Phelps, G. (2008). Content knowledge for teaching: What makes it special? *Journal of Teacher Education*, 59(5), 389-407.
- Başaran, A., & Baysal, S. (2016). Öğretmen adaylarının ideal bir öğretmen hakkındaki görüşleri. İçinde Ö. Demirel ve S. Dinçer (Eds.), *Eğitim bilimlerinde yenilik ve nitelik arayışı* (ss.29-43). Pegem Akademi Yayıncılık
- Bruner, J. (1960). *The proces of education*. Harward University Press.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9789944919289>
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Çalışkan, M., Işık, A. N., & Saygın, Y. (2013). Öğretmen adaylarının ideal öğretmen algıları. *İlköğretim Online*, 12(2), 575-584.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf yönetimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Dewey, J. (2004). *Demokrasi ve eğitim*. (T. Göbekçin, Çev.). Yeryüzü Yayınevi.
- Doğan, S., Demir, S. B., & Pınar, M. A. (2014). Yönetici görüşlerine göre MEB 2013 yılı yönetici atama ve yer değiştirme yönetmeliği. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(2), 224-245.
- Dönmez, B. (2004). Sosyal sistem olarak sınıf ve sınıfın öğrenme iklimi. İçinde M. Şişman ve S. Turan (Eds.), *Sınıf yönetimi* (ss.45-49). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gadamer, H. G. (2004). *Truth and method*. Continuum.
- Gardner, H. (2004). *Zihin çerçeveleri: Çoklu zekâ kuramı* (E. Kılıç, Çev.). Alfa Yayınları.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi: Kuramsal ve pratik bilgiler*. Siyasal Kitabevi.
- Gültekin, M. (2015). İlköğretim öğrencilerinin ideal öğretmen algısı. *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-* 10(11),725-756.
- Harkness, S., Blom, M., Oliva, A., Moscardino, U., Zylicz, P. O., Bermudez, M. R., Feng, X., Carrasco-Zylicz, A., Axia, G., & Super, C. M. (2007). Teachers' Ethnotheories of the "Ideal Student" in Five Western Cultures. *Comparative Education*, 43(1), 113-135. <http://www.jstor.org/stable/29727818>
- İpek, C., & Terzi, A. R. (2010). İlk ve ortaöğretim kurumlarında öğretmen-öğrenci ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi: Van ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(3), 433-456.
- Karcı, M. M. (2016). Öğrenci gözüyle ideal öğretmenin özellikleri: Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 80-101.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf
- MEB. (2018). *Fen Bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB Kırıkhan BBİHO. (2018, Mart 21). İdeal öğrenci. Hatay/ Kırıkhan Beyazıd-i Bestami İmamhatip Ortaokulu. <https://kirikhanbbiho.meb.k12.tr>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.

- Murphy, P. K., Delli, L. A. M., & Edwards, M. N. (2004). The good teacher and good teaching: Comparing beliefs of second-grade students, preservice teachers, and in-service teachers. *The Journal of Experimental Education, 72*(2), 69-92.
- Oruç, N. (2008). A comparison of the Turkish and European students teachers' definition of a good teacher. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(2), 149-168.
- Öner, D. (2015). Öğretmenin bilgisi özel bir bilgi midir? Öğretmek için gereken bilgiye kuramsal bir bakış. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 27*(2), 23-32.
- Özkan, R. (2011). Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(1), 333-344.
- Piaget, J. (2004). *Çocukta zihinsel gelişim* (H. Portakal, Çev.). Cem Yayınevi
- Pinkerton, K. D. (1994). *Using brain-based learning techniques in high school*. Science Teaching & Changea.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 58*, 40-45.
- Seymen, A. F. (2017). Y ve Z kuşak insanı özelliklerinin Millî Eğitim Bakanlığı 2014-2019 stratejik programı ve TÜBİTAK vizyon 2023 öngörülleri ile ilişkilendirilmesi. *Kent Akademisi, 10*(32), 467-489.
- Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review, 57*, 1-22.
- Sunar, L. (2020). Türkiye'de mesleki itibar: Dönüşen çalışma hayatı ve mesleklerin sosyal konumu. *Journal of Economy Culture and Society, Supp*(1), 29-59.
- Söyleyici, B. (2002). *Lise branş öğretmenlerinin ideal öğrenci tipi* (Kayseri örneği) (Tez No. 122113) [Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, A. (2011). Öğretmen algılarına göre etkili öğretmen davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(1), 239-259.
- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 33*(2), 283-298.
- Torrance, E. P. (1971). *Gifted children in the classroom*. The Mcmillan Company.
- Ubuz, B., & Sarı, S. (2009). Sınıf aday öğretmenlerinin iyi öğretmen olma ile ilgili görüşü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(2), 53-61.
- Üstüner, M., Abdurrezzak, S., & Yıldızbaş, Y. V. (2021). Öğretmenlerin ideal öğretmen özelliklerine ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim, 50*(229), 567-585.
- Varkey GEMS foundation. (2018). Teacher status index. <https://www.varkeyfoundation.org/media/4867/gts-index-13-11-2018.pdf>
- Vygotsky, L. (2022). *Toplum içindeki zihin yüksek zihinsel işlevlerin gelişimi* (B. Akın, Çev.). Doruk Yayınları.
- Whetstone, B. D. (1967). The Ideal Student as Perceived by Counselors and Teachers. *The Journal of Educational Research, 61*(3), 118-120. <http://www.jstor.org/stable/27531989>
- Woolfolk, A. (1998). *Educational psychology*. Allyn and Bacon.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Younglich, A. (1955). Study on correlations between college teachers' and students' concepts of "ideal-student" and "ideal-teacher." *The Journal of Educational Research, 49*(1), 59-64. <http://www.jstor.org/stable/27529781>

Yurdakal, İ. H. (2018). Öğretmen adaylarının gözünden okul ve öğretmenler. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 305-315.

Yazar beyanları/Statements of the authors

Etik	Ethic
<ul style="list-style-type: none">✓ “İdeal Öğretmen ve Öğrenci Özellikleri: Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir✓ Çalışmanın etiğe uygun olduğuna dair Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan etik kurul raporu (Başvuru No: 137/Tarih: 30.03.2021) alınmıştır.	<ul style="list-style-type: none">✓ Scientific, ethical and citation rules were followed during the writing process of the study titled “Ideal Teacher and the Ideal Student Characteristics: Teachers’ and Students’ Opinions”, no falsification was made on the collected data and this study was not sent to any other academic publication medium for evaluation.✓ Ethics committee report (No: 137/Date: 30.03.2021) was received from Erciyes University Social and Human Sciences Ethics Committee, indicating that the study was ethical.
Yazar Katkıları	Contribution of Authors
<ul style="list-style-type: none">✓ Bu çalışmaya yazarların katkı oranları eşittir	<ul style="list-style-type: none">✓ The contributions of the authors to this study are equivalent.
Çatışma Beyanı	Conflict Statement
<ul style="list-style-type: none">✓ Makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.	<ul style="list-style-type: none">✓ There is no financial conflict of interest with any institution, organization, person related to our study and there is no conflict of interest between the authors.